

A NOSA TERRA

1916

PREZOS DE SUSCRIZÓN
Na Cruña, o mes. 40 cts
Fora, » 50 »
Coste d'un número 10 »

Número IV
= Redacción =
e administración:
CANTÓN GRANDE
= 16, BAIXO =

BOLETÍN DECENAL

A CRUÑA
15 DECEMBRE

Idearium da Hirmandade da Fala en Galicia e nas colonias gallegas d'América e Portugal

O 17 DE NADAL DO 1483

NON ESQUEZAMOS A NOSA HESTORIA

CANDO MORRERON AS LIBERTADES GALLEGAS

O 17 d'este mes do Nadal, cumpre o 433 aniversario da morte do mariscal Pedro Pardo de Cela, nobre, valente e ilustré caudillo das libertades da nosa terra, comuneiro gallego que tivo o seu Villalar no Valadouro, por obra de miserabres traiciós.

Deber de cantos sexan bos patriotas é lembrar esa data triste, facendo xermolar na conciencia da nazonalidade gallega a memoria do noso héroe-mártir epónimo. O qu'a hirmá Cataluña fai todol-os anos o 11 de setembro c'o seu derradeiro corceller en cap Rafael Casanovas, que caeu envolto na bandeira catalana defendendo as libertades do Principado, ten que servirenos d'exemplo.

Barcelona ó rendirs'os exércitos de Felipe V, sufriu a perda y-o despoxo das suas libertades foráes. Antes sufríraa Galicia na Frouseira c'o a prisión e morte en vil cadalso de Pardo de Cela y-o seu fillo, rapaz de 22 anos, por sentenza ditada en Santiago, sendo primeiro gobernador do que fora reino de Galicia, o castelán Fernán d'Acuña, e xustizá maor, o madrileño García Chinchilla.

C'o aforcamento do indomable guerreiro Pedro Pardo de Cela, sucumbiu a nazonalidade gallega, e dende entón emprincipiou o calvario dooso da nosa terra, que debéramos esquirbire con bágoas e sangue. A nobreza deixou, ipso facto, de falar, y-os poetas de cantar na doce e meloñosa lingua, alma da nosa y-alma; os pobos vencedores de fala castelana, comenzaron a amontoar calunias e andrómenas sobre da nosa patria, cubrindo nos d'aldraxes, bulras e desprezos que fonon levados a América—logo descuberta—c'o ouxeto de rebaixar o congo moral de Galicia, coma venganza ó feito de non querer aquéla axionllarse os pes

da hexemonía de Castela, senon pol-a forza axudada da traición. D'eiqui devén o aldraxento alcume de "gallego" con que se nomea os españoles pra ofendelos.

Non esquezamos, pois, qu'a morte de Pardo de Cela, significa o mouro serán das nosas libertades y-o xunguimento da Galicia o carro trunfal de Castela.

O gran Mariscal, xefe da Revolución gallega do sigro XV, vendo engrilloada pol-os Reises Católicos, en nome da Castela, a autonomía da sua patria, ergueuse e lanzouse com'un león na defensa d'ela, logo de facer un exército de milicianos e guerrilleiros—as Hirmandades que tiñan por lema "Deus, Fratesque Gallaecie"—, vencendo os condes de Camiña, Lemos e Andrade; vencend'a flota castelana que dirixía Ladrón de Guevara; esnaquizando mais de cen castelos e pazos feudáes, e consiguindo gobernar en cinco das sete provincias en que s'achaba dividido o antigo Reino de Galicia, qu'obedeceían as suas ordés, sendo capital a cidade de Mondoñedo, fero baluarte da independencia espiritual da nosa terra.

Esta guerra foi sostida por Pardo de Cela, loitando contra Castela, mais de médea ducia d'anos, obrigando a facer Cortes en Galicia. Os valentes guerrilleiros gallegos caeron sobr'as terras centralistas derruindo castelos e pazos e vencendo ás hostes dos Reises Católicos en moitas loitas sanguíntas, inda con sere aquélas maores en número ás nosas.

¿Cómo podería esquecer a orgullosa hexemonía de Castela todo esto? ¿Cómo podería esquecer que, un gallego, Pardo de Cela, mantivo nos tres primeiros anos unha guerra de potencia a potencia contra Castela, vencendo e facendo tremar ás hostes dos

Reises Católicos? ¿Cómo podería esquecer qu'o noso caudillo, de non seré aprisionado e vencido pol-a traición, houbera trocado as correntes da Hestoria d'España? Se trunfara Pardo de Cela, trunfaria o réximen autónomo que logo se levaría as colonias e non choraríamos oxe, c'a rota de Villalar, a perda de Portugal y-a morte do santo espíritu dos municipios libres, células esenciaes dos Estados fortes. O desprezo que dende entón se sente por Galicia—refrexándose nas primeiras obras da literatura castelana e tamén en moitos documentos públicos e privados—reconoce o mesmo orixen qu'o odio que dend'os tempos da conquista de Barcelona por Felipe V, se sente na meseta contra de Cataluña. Y-é qu'a Hestoria repítese; y-é qu'a Hestoria enséña.

Ouvide agora. Véndose a imposibilidade de someter o valente guerreiro, caudillo das libertades gallegas, vótouse man do procedemento de mercar a guarnición da praza de Mondoñedo; e na noite do 6 de nadal de 1843, entraban no castelo do Castro d'Ouro—oxe inda en pe, restaurado en boa hora pol-o Auntamento d'Alfoz—un fado de soldados do axudante Yáñez, facendo prisoeiros a Pardo de Cela y-o seu fillo.

Eisi traicionado e vendido o xeneralísimo, foi sumariado e sentenciado a morrer en forca vil o día 17 do nadal de 1483, pol-o delito d'habere loitado feramente en defensa das libertades da sua terra.

E contan os cronistas d'aqueles tempos, qu'a muller de Pardo de Cela, dama nobre, forte, verdadeira "leona de Galicia", logo de conocer a sentenza que caera sobr'os seus, púxose en camiño da corte, c'o fin de conseguire o indulto do Mariscal y-o fillo,

cousa que logrou movendo grandes influencias. C'ó indulto no peto, chea de ledicia, refoicando de xúbilo, voltou sen perda de minuto pra Mondoñedo.

Mail-os treidores, temendo por si, agardáronna con ruin intención preto d'aquela cibdá, a catro kilómetros, xunt'a unha font, que dende entón até oxe chaman pol-o mesmo *do Pasatempo*, e ali enretuvéronna, formando d'ela, ¡probe muller!, soyo pra dare logar a que Pardo de Cela y-o seu fillo fosen aforcados antes de que chegas'o indulto. Esta hestoria sábenna todol-os habitantes d'aquel distrito.

No carcé de Mondoñedo inda se garda a cadea c'ó a qu'o Héroe e Mártir estivo engrilloado até que foi á forza. Chámanlla "A Mariscala".

Inda no curuto da Frouseira, irta, fera montañá—da que falou Xaquín Costa n'un dos seus libros—, nosa Covadonga, baluarte d'unha morta reconquista, érguens'os cimentos do castelo indomabre que caeu o caer Pardo de Cela. Aló fumos nos moitas veces en pelegriñación fervente. Olla tod'o Valadouro—un dos vales mais fermosos do mundo—; olla o mar Cantábrico ó lonxe, morrendo nas prayas de Foz. Ten espalladas a rentes das suas verdes faldas, aldejas sinxelas onde as casas brancas, espelleando nos ríos, como fuxidas dos soutos, das carballeiras e dos piñeirás, semellan fadas mitolóxicas.

A Frouseira, dende lonxe, ergueita sob'r'o cevo bretemoso, cor de cinza, toma pol-o seu curuto de pedra fosca e moura, a forma d'unha man pechada, grande, moi grande, qu'amenaza eternamente.

Ali tremou un día o branco estandarte que tiña o verde dragón dos suevos y-a roxa crus do Rey Pelayo, e'a leenda da liberdade gallega. Y-oxe, ó lembraló, cobizamos qu'a enteireza que antano puxo Pardo de Cela na defensa armada, dos nosos dereitos, dand'o sangue por eles, sexa posta ogano na defensa e no cultivo da nosa lingua. A lingua e mais forte qu'as armas; na lingua l'atexa a autonomía espiritual dos pobos, a primeira de todas, e soyo evos pobo libre aquel pobo que se recobra a si mesmo recobrando a sua lingua. Porque a palabra é o elemento esencial da formación do home. En gallego falou Pardo de Cela; en gallego temos que falar nos. Por falar en castelán sofri-mos o cunerismo, a escravitú, a servidume, os contínuos aldraxes.

¡Lembrémonos, hirmáns, da data hestórica do 17 do Nadal de 1483! ¡Non sexamos piores c'os xudíos, qu'inda sin patria, teñen lingua!

A. VILAR PONTE

OS VINTE E DOUS

(Este romance hestórico amosa os mesmos nomes qu'os vintedous criados do Mariscal lles dou o autore da Xenealoxia e servicios da casa Saavedra. Ten, pois, moito intrés.)

Aqueles malos treidores que venderon a Frouseira, con ela, do Mariscala e do seu fillo as cabezas, vintedous foron, chamados un por un d'esta maneira: Afons, de Santa Mariña, e Alfons Barba, das Negradas; tres Bermuz, de Santa Marta, Gómez Mourille e Roy Mera; Xan das Mangas, no Concello de Viveiro, mal nascera;

Nas Pontes Garci-Rodríguez Alvarino e Trasfornos; Pedro López, de Vicedo; Gonzalo Xuncal, de Mena; Xan Corano, e Repataz; Xan Martiz de Vacoy era; Fernando de Viladelle, Pedro Merlon, de Ortigueira; Valadouro, d'este Valle, foy quen barreou a tranqueira; Fernán Xuncal, de Monan; Marcos Canada, de Neda; Cirico e Fondaya, foron os treidores da Frouseira. E aquela Elvira de Muras, infame e falsa doncela, por medo, cobdicia, ou dano, encubreu tan mala venda! ¡Deus tales nomes maldiga e non perdona esta ofensa, q'a sangue do Mariscala por sua xustiza espera!

(A xustiza real, xa nos tempos de Pardo de Cela, condenou a pagare ós treidores "por sináas da sua traizón, un vellón de láa e dous capós por fumes".)

Vede agora este anaco de romance do pobo que voa nas áas da tradizón e que nos collimos, c'outras cousas mais, dos notabres e marxistres traballos do insine Hestoriador e literato compostelán, Bernardo Barreiro W., dino d'eterna gabanza antr'os bos gallegos:

"Alfonso de Santa Mariña falou con Marco Mudarra: —Connigo son vintedous os que demós a palabra... Abri de noite o postigo, non pol-a mañá se faga... E él respondeulle con triste son: —Gardarémol-a saeteira... porque se faga a prisión!"

CANTARES GALLEGOS

Desde ll'a peta botaron Naide mais foi á Frouseira; Soilo Dios puxo froliñas Por entremedias d'as penas. Froliñas pequerrechiñas, Y-agrouladas, que semellan Bagoas de sangue calladas N-o bico d'as carrasqueiras. Froliñas, que, con ser froles, Caladamente se queixan De que tanto, tanto, tarden En cobrarse contás vellas!

† MANOEL LEIRAS PULPEIRO.

A PARDO DE CELA

SONETO

Por cobarde traición, varón temido, O fio dos teus días foi cortado, Cando verte c'o trunfo coroado Agardabas, dal premio merecido. Hoxe o pobo, de ti non esquencido, Do sono que o rendera libertado, Desexárate ver alevantado, Xa das poutas da morte desprendido. Non consenten as leis despidadas Qu'è rexen con misterio a natureza, O seren pol-os homes quebrantadas. Rexurdirás, con todo, na braveza, Por medio das indómitas espadas Que á patria lle devolvan a grandeza.

FLORENCIO VAAMONDE

FOLLAS NOVAS

(CRITICA LITERARIA)

"Del Jardín interior".—Ortiz Novo.

N'un libro pequerrechiño, apeisado, que semella catálogo d'obras d'unha Exposición, xuntou, Ortiz Novo, moitos dos pensamentos por él publicados, día tras día, n'un xornal santiagués.

A este fato de pensamentos púxolles o nome de "Prosas aladas.—Del jardín interior", e por chi corre o libriño do noso amigo, antr'as gabanzas de cantos lenno.

Ortiz Novo esquirebe ben; costruye de maneira galana, con xeito castizo, drento dos moldes do "preciosismo". E un gran namorado da retórica. Inda non se convenceu de qu'a sinxeleza é o sal ático libra da corrución ós froitos literarios.

Quizais obedeza ó seu temperamento. De calquer maneira, amostra de cote a sua cultura. As liñas qu'adica á cibda d'Arosa, proban qu'Ortiz Novo é madeira de bon artista, de quen temos qu'agardare moito.

"Del Jardín interior" pódese mercar en todol-os kioscos e librerías. E un "breviario" romántico, con encaixes valaiños d'enson.

"La vida y la raza a través del Quijote."

C'ó este nome publicou agora, Xan Cueto Ibáñez, un resume das conferencias que deu ós Exporadores do Escorial y-os educandos do colexio de Carabineiros do mesmo pobo. Este resume, leva un prólogo de Miguel d'Unamuno, autore do maxistral libro "Vida de Don Quijote y Sancho Panza".

A obra de Cueto, brillante e fonda, é das que honran a un home, y-ó corpo a que pertence. Cueto, capitán de carabineiros, é bon amigo noso, un verdadeiro hirmán noso, e como conocemos a sua sabencia, non nos poido sorprendere c'a sua produción notable, que ven gabando a crítica. C'unha aperta estreita, dámosll'a nosa noraboa, dicindolle: ¡adiante!

Suscribírese a este boletín, non é cousa que sinifique ter un boletín mais.

Suscribírese a este boletín é axudar ó sostenimient'o d'unha escola viva, práctica e transcendente de gallego e de galleguismo sin lixos. Non hai outra maor, nin que poida dar axiña millor froito.

Os que o "facemos", damol-o exempro: traballamos de maneira intelectual, traballamos arreo na porpaganda da ideia rentadora da nosa terra e ainda, pra conteira, sacamos cartos do peto; e non o cativo importe d'unha suscripción, sinón cantidades maores; moito maores á fin do mes.

Este boletín chegará a poñer o gallego "ó día", fará ver ós cegos a fonda razón da nosa santa causa, fará que xurdan escritores e pensadores nacionalistas, ensinará as xentes a sentire a nosa fala y-enxendrará, pol-o derradeiro, nas almas de moitos homes o lateo, redentor d'unha conciencia rexionalista co leitiva, limpa d'andrómenas, enxoiata, baril, cristiaina..., espello adrede pra que n'el se refrex'o Ideál, que agardamos fará trunfar mañá a mocidade.

¡Non temos, pois, dreito a pedire axuda a cantos se chamen bos gallegos? O noso fracaso sería vergoñoso. Amostraría que Galicia e merecente da escravitude. Non unha esmola, sinón un tributo de xusticia e de patriotismo, vos pedimos. A quenes nos mandan artigos e pgesías, rogámoslles que manden tamén suscriciós, pois o escribire soyo non abonda.

CADRO BRANCO

A viuda do insine médico Papús, d'apellido estranxeiro, que se finou fai pouco en Francia, dixo públicamente, con orgullo, qu'o seu home fora nado en Galicia, na Cruña.

Esa viuda é unha "heroína" ou unha tola. N'hai dúbida.

DOS NOSOS PROBLEMAS

O CAPITAL GALEGO

Temos como resultado da nosa misión mundial—un problema gravísimo: o dos camiños de ferro. Hai que facer saídas a esta gran vía marítima. Necesitamos urxentemente ferrocarrís de Vigo a Valladolid; de Ourense a Zamora; de Ferrol a Xixón; de Santiago a Ourense... da Cruña a Corcubión, de Santiago á Cruña... ¿E quen nos dará os cartos?... Pra estas e pra outras moitas obras debíamol-os ter nós: son moitos os millós que fan falla; pro tamén foron e son moitos os ganados pol-os fillos de Galicia... ¿Onde están?... Hai xentes que crén qu'o patriotismo é un caravel que frorece nos beizos e n-eles morre, sin fixarse en qu'é perciso tel-o coma luz no cerebro e coma fogo n-o peito e facel-o efetivo c'os brazos e c'o peto.

Ouviriades moitas veces falar do antipatriotismo da clas traballadora; ¿pro hai nada máis antipatriótico qu'o capital? ¿Hai nada a quen se chame con tanto intrés en momentos críticos com'os cartos? E ben: ¿qué fixeron a maoria dos nosos homes de cartos, ou os banqueiros qu'os dirixen?... Foñer os seus aforros en valores estranxeiros—algúns fantásticos—resultando qu'o galego que tivo que sair da patria pra ofrecer o seu talento y-a sua freba a empresas d'outras terras, acaba por mandarll'os seus aforros tamén. Os capitales galegos fan camiños de ferro en Venezuela e n-a Arxentina, y-eiqui non temos cartos pr'os nosos e sometémonos os estranxeiros mediatizando o país, apolillando a sua liberdade. Hai que pensar sereamente n-eso. Banqueiros, homes de negocios, poñed'a man no corazón, facede memoria e concencia e decide: ¿ónde van os cartos dos galegos? ¿ónde está o voso patriotismo?... ¿é verdá qu'os mandastes cobizosos d'unha probe comisión a outras terras cando eran tan percisos o noso desenvolvemento eiqui? ¿E verdade tamén que moitos foron... e nunca volverán?...

Vede como as custións se enguedellan e como d'unhas n-outras, chegamos ás económicas, sociais e políticas decontado. Por iso o noso movemento non pode ser unha pasionaria d'invadeiro posta sobra laxe que nos crube; pretende ser un comenzo da resurrección galaica en todol-os ordes, unha forza que crebe as lousas y-as cadeas, que sacuda ós homes, os esperte y-os poña en pé garridos e dispostos a loitar.

A INDUSTRIA Y-O TRABALLO

Se vades facendo esa lus na concencia de que vos faléi, verés como a nosa industria está afogada pol-o arancel proteutor d'outras rexións. Galicia é quizáis a única parte d'España que naceu pro libre cambio: as producións qu'esporta—ganda, sardiñas en conserva, etc.—non percisan o auxilio do arancel pra conquistar o mercado inte-

rior, cando son capaces de impoñerse no estranxeiro... a pesar dos seus aranceles proteccionistas. Así Galicia, sin comel-o nin belbel-o é vítima por duplicado:

1.º Do arancel español que lle sube os precios dos productos que ten qu'importar.

2.º Do arancel estranxeiro que pon dificultades ós productos que Galicia esporta, correspondendo en guerra de tarifas, a que declara ós productos estranxeiros non certamente en beneficio de Galicia, o arancel español...

¿Non sabedes qu'as nosas conservas estiveron anos e anos sin conquistar o mercado d'Italia, a pesar de ser as milloras do mundo, debido a esa guerra?... ¿Non sabés cántas ventaxas tributarias tiñan sobras nosas—en Italia e na mesma Francia—as conservas de Portugal?... ¿Non sabedes qu'Inglaterra, deida d'os aranceles españoles, puxo tales cancelas a nosa esportación de bois cebados que euasi a acabou, dándose a vergenza de que os bois embarcados en porto español, o chegar aló, os ingleses dábanos por enfermos e devolvíanos, e s'embarcaban n'Oporto en Lisboa, eran bós...?

Todas estas cousas merecen estudio serio e detallado, e deben ser motivo de cavilar pr'os amigos de Galicia, e mais pr'os amigos do seu verbo, do seu espírito, do seu corazón... E coma éstas, outras, e outras, e outras das que quizáis eu trate mais adiante.

O DEREITO, XUECES E NOTARIOS

O noso Dereito está en gran parte sin estudar. Ben é certo que agora comézanse a interesar os estudos pol-os costumes, pro salvando algún qu'out-o traballo (cursos de Rodrigo Sanz e Martínez Sueiro), hai n'os outros ou moita verba sin xugo, ou moita curialada sin pensamento, sin ideal. Hai qu'estudiar ben a nosa vida, as nosas miserias y-o noso carácter, antes de meterse pol-as pozas a dar leis pra Galicia.

Pro, a mais d'eso, temos (en razón directa e-o idioma) o problema da adiministración da Xusticia. Non me refiro agora a él mais que n'un aspecto. ¿Vosoutros asistichedes a algún xuicio oral? Bueno, pois ó declarar ós testigos, veríades como era ausolutamente imposibre unha intelixencia antr'os perguntantes y-eles. Ese feito é revelador de duas inxusticias:

1.º Inxusticia que resulta d'eisixir qu'entenda o castelao e conteste n'él un suxeto a quen o Estado non facilitou escola pra que dependese.

2.º Inxusticia de non eisixir o Estado ós seus funcionarios (xueces, notarios, etc.) que coñezcan o verbo en qu'a de formular o seu pensamento, a sua voluntá, o pobo ond'eses empregados exerzan os seus cargos.

E non val decir que a tradución amaña a custión, porque aparte de qu'os maxistrados en xeneral son tan finchados e presuntuosos que non lles cabe n-a canteira qu'un home a quen eles non entenden, non-os entenda a eles, a tradución literal non serve pra espresar con xusteza o pensamento y-a voluntade.

Amigos da fala: qu'os nosos xueces e notarios sepan o galego, é o menos que podemos pedir, si han de ser garantía de xusticia e de fidelidade.

L. PORTEIRO GAREA,

Catedrático da Universidade compostelana.

Unha vez mais teño de deciros—e vai a cento pol-o menos, sen sere a derradeira—qu'a lingua é o sangue do espírito, e que n'un idioma lateza fortemente unha certa maneira de concebire, e inda mais que de concebire, de sentir a vida.

MIGUEL D'UNAMUNO.

CADRO MOURO

Varela Cainzos, sendo nado en Galicia, trocou o seu apellido por un alcume estranxeiro, e dousell'o seu nome a unha rua da Cruña.

Namentras Veiga e Pondal son esquecidos.

Eisi facemos patria,

LETRAS ESTRANXEIRAS

LEMBRANDO A VERHAEREN

No seo da fidalga e nobre hospitalidade da Francia, que como unha nai acolleu no seu colo os anacos maltreitos da nación belga, Emilio Verhaeren, o magnífico cantor da epopeya framenca, hachou unha morte tan traxica como horrirel: o Destino pechou os seus ollos antes de que o día cobizado da liberación patria houvese chegado, y-a luz enxendradora de tantas cantigas patrióticas enmudeceu. ¿Quén non lembra os poemas en que recentemente cantou ós héroes do Iser? Latexaba n-eles todo o tremar d'alucinazón, d'espanto e de febre do que, abrayado pol-a inmensidade d'unha disgracia horrenda, alcanza a ollar a inminente d'algo novamente traxico e dooroso. O corazón sintíase magoado diante d'aquelles rinquilós acesos, cal si unha febril congoxa os acorase. Choraba o patriota en estrofas queimantes a destrucción dos momentos do seu infortunado país, e as liñas variles acertaban a poñer no ánimo toda a congoxa asoballante do que adiviña unha nova ameaza de destrucción, por parte dos conqueridores da sua patria.

O grrorioso autor de "Les petites legendes" n-aquill istante de congoxa mortal pra a sua alma d'artista e de patriota choraba, maldecía, desfacíase en acedades doorosas y-en trenos impracables, pro isto soyo duraba un istante, era un cativo desfalecemento; o seu espírito representativo d'unha vontade de sere libre sin exempro n'o mundo, cal é a do heroico pobo belga, erguíase aburado pol-o fogo d'unha santa carraxe y-estonces era cando a Bélxica das subrimas fazañas, falando pol-os seus beizos, espallaba antr'o mundo o seu desexo, nunca amortecido, de voltar a sere mais grande, despóis de tere cinguidas as suas senes c'o loureiro do martirio.

A guerra actual, ista loita sin exempro na Hestloria, verdadeira pira xigantesca onde se están fundindo as novas táboas de valores que han de rexir, ó finar d'aquela, a dinámica mundial, establecendo un novo dereito, unha nova concencia y-unha nova ética, fixera do cantor esgrevido dos romanticismos sinxelos das moles e achadías campias framenças, do poeta das tradicións misteriosas e atraentes, plasmadas por eist de cilo nas augas mainas que dormen nos canles de Bruxas a morta, do poeta doce das campias riseñas, un novo Tirteo que, abalando a lira como unha maza guerreira, soupo poñer carraxe e feros odios onde soyo houbera dozura e queda tranquilidade de remanso. A guerra que todo o cambea trocou tamén ó gran poeta, e nas páxinas da "sua "Belgique sanglante"—verdadeira testamento literario de Verhaeren—queda perpetuada aquila derradeira modalidade do seu espírito.

De Verhaeren, hirmán espiritual d'aqueles poetas laquistas de Inglaterra cuya representación mais cumprida son os tres nomes: Wordsworth, Coleridge e Southey, fillo lexitimo de toda aquela escola de paisaxistas holandeses—sacerdotes espirituales d'un panteísmo idealista—que culmina cos nomes de Van Ostade, Ruysdael, Vermeer de Delft e outros, pode decirse que hay como tres xornadas na súa vida literaria: unha de franco optimismo, de visións ledas e agrarimosas, de sinxela e sana xovialidade; outra de pesimismo, d'alucinazós e d'acedades, ó ficar da que resurxe de novo o poeta dos primeiros tempos, cheo de toda intensidade panteística e d'agarimo pra as cousas da nai Natureza, que nos primeiros tempos tivera, y-a derradeira xornada, na que ás visións de pradez e de dozura soceden as atromentadas visións das ruínas sanguentas e das bágoas e-o sangue mesturados co polvo dos pobos asoballados pol-o monstro da loita feroz e sin exemplo. Como mostra d'as tres xornadas poden asiñalarse os tres libros: "Les Bords de la route", "Les Flambeaux noirs" e "La Belgique sanglante".

Y-eiquí tedes sintetizada a obra d'iste xer-

nial poeta, verdadeiro representante da y-alma nacional belga, a quen a disgracia n-unha mala hora esnaquizou, como antano fixera con aquil outro gran poeta francés, hirmán seu en verbe, que as xentes chamaban Catulle Méndes; dándose a coincidencia estrana de que entramos non deixaron esquencer na súa labor literaria o nome da Hespaña: un coa súa "Hespaña negra" y-outro coa súa "Virxe d'Avila". Pro voltando a Verhaeren e lembrando a súa derradeira labor, n'ista hora solemne que pasa é mester lembrar os seus poemas mais recentes nos que de cote bule un amor tenro e sinxelo á nazionalidade agora asoballada e maltrada. Son eles hoxe como bandeiras erqueitas que, sin abatirensen nunca, pregoarán ós catro ventos como un pobo que tales cousas, inspirou seguirá adoiito libre e dono da súa conciencia e do seu chan, por moitas que sexan as disgracias que no presente o asobellen. A morte de Emilio Verhaeren e pra Bélxica o ficar de un berro pidindo xusticia, pra o mundo culto e o apagárese d'unha antorcha.

RAMON VILLAR PONTE.

● NOSO TEATRO REXURDE

ESTRENO D'UN DRAMA GALLEGO NA CRUÑA

¡Ben pol-a xuventude xaimista!

O noso teatro é probe. Poucas son'as obras gallegas que se teñen feito. ¿Pol-a falla de actores ou d'autores? Quizais pol-as dúas cousas; quizais por outras das qu'agora non poderíamos falar. Os esquireiros casteláns dos tempos dos Felipes, quixeron levar o noso idioma á escena, y-en moitas comedias d'entón hai cousas no gallego—véxas'a "Lindona de Galicia", de Montalbán, por exemplo.

"O preito do gallego", xuguete cómico bilingüe, foi o primeiro ensayo noso que si-gueu ós dós escritores casteláns. Logo xa viñeron as obras, poucas, e mellores ou cativas, gallegas por compreto.

"A Fonte do Xuramento", drama en dous actos de D. Francisco da Iglesia, representouse na Cruña o 1872; "Non mais emigración", d'Armada Teixeira, representouse na Habana; "A orfa de San Lorenzo", de D. Roxelio Civeira, en Bos Aires; "A Torre de Peito Burdelo" e "Filla", de Galo Salinas, en Galicia, na Habana e Bos Aires; "Peruxo da Cancela", de Cao, en Bos Aires tamén; "A Costureira d'Aldea", de Lúgris, na Habana, e algúns xoguetes, moi gabados, de Rodríguez Elías, de Gastañaduy e dos inxenios ferrolanos, Charlons y-Hermida, sen esquecer "O Chufón", de Rodríguez López. Hai outros dramas que non se puñeron nunca na escena, coma "Pedro Madruga", de Cuveiro; "A Patria do labrego", de Villar Ponte, etc.

Mais o primeiro xeito serio que houbo de conseguir imprantar o teatro gallego, foi aquel que devira da fundación d'a Escola rexional de Declamación, que dirixía o notable actor cruñés Xambrina. ¡Non soyo en Galicia, senón en Portugal y-América tería campo a nosa dramática! Entón cruzou pol-os peitos dos enxebres com-un lóstrego d'esperanza. Entón, D. Manuel Lúgris Freire, estrenou n'algús pobos de Galicia e d'América, facendo sacrificios económicos e de todol-os ordes, tres dramas xa de fiatura moderna, "A Ponte", "Minia" e "Mareiras", que tiveron bo éisito, principalmente o derradei-

ro, cando a dramática catalana s'imponía en Madri! "Mareiras" até agora—inda non compartindo as súas tendenzas—, é a obra maior do noso teatro. Pro Lúgris, o gran apóstolo da dramática rexional, que predicou adoi-to c'o exemplo, logo d'aqueles estrenos, esquirben e imprentou "Esvravitú". "Esvravitú" non se poido representar antano, é representouse agora pol-o notable, pol-o moi notable cadro de decramación do Centro Xaimista da Cruña. Foi un éisito novo. El amostrou, antre outras cousas, que, como haxa autores, non fallan aitores que, inda afeiroados, valen mais que moitos cómicos que veñen por acó. Abisinia Cebrián, e Rosa Armesto—duas nenás moi galanas, moi artistas—, Xosé Troncoso—madeira de bo tráxico, abofé—, Xosé Acea, Enrique Rei e Rodrigo—comediantes de corpo inteiro—, fan un conxunto que pode sair triunfante de calquer empeño, por difícil que sexa. Merecenten son eles de sinxelas gabanzas, como bardo gueiteiro Moscoso.

Ben fixeron "Esvravitú". A escena derradeira non'a interpreta mellor naide. Gracias o seu traballo, o fermoso simbolismo d'"Esvravitú"—Galicia engriloadá y-a fin libre—chegou ó público, emocionándoo fondamente. O autore, foi chamado ó proscenio moitas veces. E nos, o darll'a nosa embora ó mestre, embora que nos sai da y-alma, coidamos axeitado—pregando por que cheguemos ó teatro da Natureza—publicar eiquí un anaquinho do primeiro acto d'"Esvravitú". E este, no qu'o autore retrátase a si mesmo:

CRISAN Non recordes agora cousas tristes que poden facerche mal.

CIDRE Non, padre; eu tiña necesidá de falar con vostedes d'estas cousas. (Pausa.) Foise por fin á mareira, o tempo amainou. Algús dos meus compañeiros bulrábanse de min, e quirian aldraxarme chamándome gallego. Esto doíame moito, porque aqueles soldados e mais eu éramos

irmás qu'ibamos á loitar pol-a mesma causa, e quizais á dormir xuntos o derradeiro sono n-unha inorada cova.

CRISAN Ese é mal vello, meu filliño, que demostra qu'inda non chegou á certas almas a bris benfeitora da civilización.

CIDRE Certamente, padre; tamen eu cavilaba así. Chegamos por fin á Habana, que é unha vila mais grande que a Cruña, pero non tan ridente e boniteira. Músicas, bandeiras, vivas, foguetes!... ¡Qué alegría demostraba aquela xente ó vernos ir para o matadeiro!

ESCLAV. Porque non eran vosos pais!

PILARA Nin mais nin menos.

CIDRE Atravesemos algunhas rúas, longas e reutas, baixo un sol que queimaba como o bafo d'un forno. Fixemos alto frente á un pazo grande que tiña nos balcós unha bandeira branca e azul, e debaixo un letrero que dicía: "Centro Gallego". Aquel nome encheunos d'alegría: alma ós que éramos nados n-esta terra. D'ali sairon algús señores que nos donaron regalos, e deron vivas á España e mais á Galicia!

CRISAN ¿Logo alí hai unión entre os nosos peisanos?

CIDRE Sí, señor; e teñen á moita honra seren gallegos.

CRISAN. Así debían de pensaren todos.

CIDRE Pois ben: dentre aquel fato d'hommes saeu un mozo alto, roxo, vivo de xenio, que deu lectura á us versos escritos na nosa fala. Lembraba as glorias gallegas, á valentía da nosa casta, ó lar ausente,.... cousas moi sentidas que fixeron sair as bágoas ós nosos ollos. O poeta tamen choraba... Despois repartiu entre os soldados gallegos os versos imprentados, e que trayo gardadiños no canuteiro para que os leades cando teñades vagar. Gustáronme moito, porque alí falaba con entusiasmo da nosa terra, da patria gallega, que para nós debe sel-a verdadeira, porque cando á oim lembrar d'aquel xeito... anudouse-me o corazón, sentin escalofríos, acordeime de meus pais... e, inda que non teño nada de valente, n-aquel momento daría a miña vida por ela.

CRISAN. (Sentenciosamente.) Sí, así é. Verdadeiramente, que a patria é unha cousa sagrada, que ó meu modo de pensar, ten o comenzo na entrada de nosa nai, que nos dou alento e vida. Despois cando somos cativos, ten por lindeiros as catro bandas do berce...; mais tarde, os eidos nativos. A patria é a terra quirida onde falan coma nós na fala mellosina que Dios nos deixou en herdo, onde dormen os nosos abós, onde non é un aldraxe o nome de gallego.

CIDRE Sí, padre quirido, sí; esa é a patria que se senté e que non-os espricamos, pero que vive sempre agachada n-un currunchiño do noso corazón. (Pausa.) Despois,—xa vos teño escritos sobre d'esto,—leváronnos á un campamento, preto da vila, onde nos entregaron machetes, carabinas, municións... todo o que é mester para matar. Vestíronnos c' unha roupa que nos vendía un traficante xudío, que debía ser moi boa por que a cobraban ben. Os za-

patos eran de cartón; os calzoncillos, de unha tela boa para coller peixes, e o demais pol-o mesmo xeito. A media legoa de camiño estábamos espidos e descalzos, sufrindo as nosas carnes os bicos de un sol de fogo e as incremencias do frío orballo da noite. Despois... quixera borrar para sempre estes recordos que me magoan! Despois pasei por todol-os infertunios, e fun testigo de grandes desgracias, de grandes angustias que dormen para sempre nas soedades da manigua para non feril-os sentimentos dos homes de ben.

¡ALÓ.....!

Pol-a Catuxiña sintian adimiro os indios mexicáns d'aquela rexión. A cariña era d' unha cor delicada, como de prata oxidada e os cabelos d'ouro e os ollos pretiños, morriñosos; o falar agasalleiro; e, órasme, unha tal espiritualidá no seu corpo que mais era para sere respetada como unha venera, que para sere cobizada por aqueles salvaxes, que no fondo non-o son tanto como nos, porque saben arrodear as cousas d'alto d' unha cadea qu'acena as profanidades, —leición pr'os cultos—, e que chámase Respeito.

Quén era Catuxiña e com'había chegado a terras tan lonxes?...

Conociána pol-a "Gallega", non por sere nada na Galicia, sinon pol-a cualidá d'española, que tamén eles habían drendido a parola como aldraxante alcuño.

E tamén tiña o seu nome poético: a do "cripúsculo", aludindo, sin dúbida, a falla de lus e vida n'aqueles seus ollos, decote e cada ves mais cheos de morriña.

En certo istante apareceu por alí, quixís fuxido d'outras terras, un aventureiro español. Catuxa, vendo un fillo da sua terra, pareceu avivecer, mais foi fugás a vida no seus ollos mouros. O peisano, o hirmán, por todo, agradecemento á proiteición da "Gallega", pertendeu que lle fixera gracia do que respetaban tanto os indios. De milagre non-o flecharon.

E a mirada, sempre dirixida para un punto lonxe, tornouse mais morriñosa aínda, e as palabras eran mórmas, estifiadas; e do peito fuxianlle salayos que levaban anacos da vida tras d'eles.

Un indio, "razoador", querendo esculcar o segredo d'aquela tristura qu'estiñia a vida da "Gallega", preguntoulle como era seu país. "Nada do que vexo lembramo", —foi a sua resposta. E o bon indio sigueu nas mesmas dúbidas, porque non atinab'a contestárese que poida traere mais dor na saudades: si arrodearse d'algo que nos lembre a pena, —o cal poidera sere un consolo—, ou non disfrutare siqueira d'esto, por non atopar nin-os homes nin-a terra nin-o ceo nin-o chao nin hastra no aire nada que nos lembre aquelas cousiñas polas que noso espírito magoa.

Daba pena vere como paseniñamente íbase indo Catuxa. Chegou un día que aqueles souriles oliños, bruxos n'outro tempo, —agora cheos de misterio, o misterio do desconocido que viña vindo—, non ollaban a realidade tal como era. A campia, os regatos, as pontes, herdades, prados, eiras, o gando; tod'o "d'aló" trasprantaras'alí; os salvaxes falaban d'outro xeito; hastr'o vento traíalle eisí como repíniques de tamboril e sons de gaita.

N'un momento de lucidés xoutou á sua

veira os principás da comarca e faloulles d'esta sorte:—"Meus hirmáns, pouco tempo quedame d'estar o voso carón; fúchedes pra min bos compañeiros e quérovos deixar unha mostra do meu gradecemento contándoyos algo da miña vida. Son nada n'un país o mais belo do mundo.

Contan que un rei que tiña pauto co demo pideulle a este o regalo d'unha muller que tivera oito virtudes: bela, doce, morna un anaco inocente, relixiosa—esto non enchía moito ó demo— traballadora, nada de porca e sana de corpo e alma. Pidir, pidía como un condanado, mais a y-alma d'un rei ben valía oito virtudes. O demo, qu'as veces ten algo d'artista, esixeulle unha condición; era esta, que non lle proporzonaba semellante "meiga", se non'á iba recoller do curruncho onde Natureza habías engalanado como en ningunha outra parte. Acetou. ¿Qué importancia tiña para él a conquista d'outro pobo? E saíu co exército disposto a facerse dono d'aquela terra e recolleu a gananza qu'alí agardáballe.

Mais non contaron nin él nin-o demo con que aquela xente é mais valente qu-o vento, e fixéronos fuxir como alma que leva o diaño.

O anxel das oito virtudes casou co garrido xefe que derrotou aos outros: figurádevos coma será de boa a descendenza; como que coído que o ser elas tan "bruxiñas" e debido habere andado pol-o medio o mesmísimo diaño.

Nota que vánsem'as forzas; pasaréi, pois, por enriba da descrición d'outras particularidás. E imos o derradeiro, ou sexa o de mais trascendencia: a fala: E tan fermosa que cando pensase n'ela o espírito arrechégas'o ceo; os poetas de mais sentimento atopan d'ese xeito o ispiramento que percisan.

Pero non todas son brisas, hay tamén frebós. Un d'eles é un bicho qu'abonda moito: o cacique. Todas cantas cousas feas occurrásevos chamarlle facelo sin medo; mereceno todo. Son d'alma cativa e de intencións moy tortas; mercan honras, ronden a miseria e levan o dor onde queira que pousen a mirada; as leises cónprenas o seu capricho, e moitos d'eles son, á sua ves, escravos d'outros bichos de mais agallas.

Por un d'eles causante da perda dos meus maiores, atopome entre vosoutros, e aínda gras que puiden fuxir con algo qu'aquelas poutas de gavilán querían roubarme... Meus hirmáns, váisem'a vida; xa sinto falla de forzas para seguir cantando á miña adourada.

Os beizos non poideron pronunciar aquel nome que facía tembrar d'amore o espírito da Virxen da cor da prata.

Aínda hoxe os leás indios teñen no fero corazón unha lembranza respetosa para "Gallega" e nos ollos brilalles unha cintila de xenreira para os gavilás.

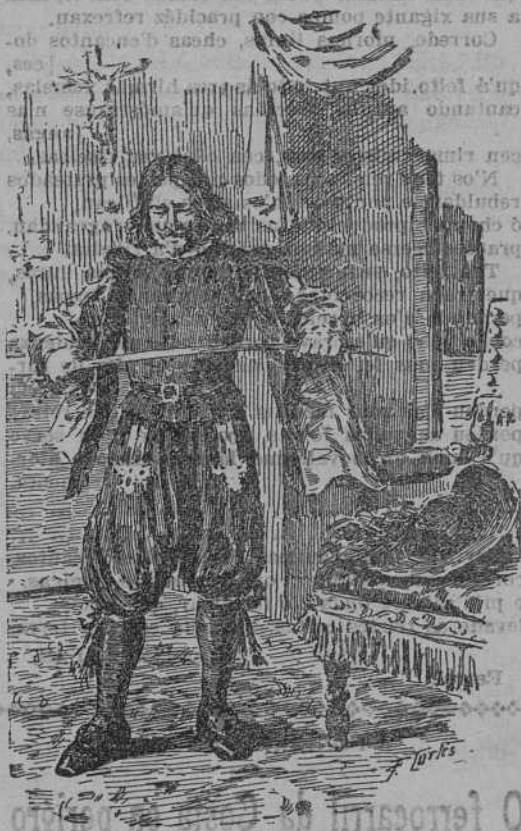
LUIS FERNANDEZ MOURINO.

A ESPADA DO FIDALGO

A MEU HIRMAN PLÁCIDO

—Fidalgo de Taboexa,—decíalle en Ponteareás o seu parente señor de Guimarei,—xa sabedes que Portugal non quere vivire axuntado cos demais reinos d'España, e faiños a guerra. Os nobres gallegos, respondendo ao chamamento do capitán xeneral de Galicia, alistáronse baixo das bandeiras de noso señor el-Rei D. Felipe IV. Faltáchedes vós, fidalgo; vós que tedes soná d'home valente que vos ven de casta, e d'entendido no arte da guerra. Todos din que sodes un mal gallego, que non queredes defender as bandeiras d'el-Rei.

—Señor de Guimarei, meu nobre parente, as vosas derradeiras palabras magoanme en verdade, mais non penso pedirvos conta d'elas. Sodes, coma os demais nobres e fidalgos d'esta terra, vítima da inorancia, do desconocimento da nosa historia, das verdadeiras necesidades de Galicia, do que nos conven para o noso porvir, e coidades que n-esta guerra debemos tomar o partido d'el Rei Felipe. ¡Cómo esquecedes, meu nobre parente, cómo esquecedes esta terra que tantos desleigamentos e aldraxes sofre dos orgullosos castelans! Portugal é moi semellante á Galicia, falan a mesma lingua, teñen os mesmos costumes, e pol-o tanto as mesmas leises. Portugal é sangue do noso sangue, vida da nosa vida. Os seus trovadores, os seus grandes poetas, a musa do pobo, alcenderon a sua alma no mesmo verbe que Dios deixou nos en herdo. Non sabedes, señor de Guimarei, que estades forxando os grilons da cadea que ten d'escravizar para

O fidalgo de Taboexa, Pedro d'Aldao, acababa de chegar de Ponte-areas. Déranlle all noticias de que aquela mañán—7 de setembro de 1658—saira de Pontevedra o exército gallego que, mandado pol-o marqués de Viana, iba loitar contra dos portugueses, que non querían vel-a sua terra asoballada por xente estranxeira.

sempre a nosa patria, que despois verá os seus costumes, a sua fala, as suas leises, todo canto é seu, aldraxado, perseguido por xentes que desprecian moito, que vós ben o sabedes. Os reis de Castela gobernan as Españas á estilo estranxeiro, que tan mal cadra para a defensa e conservación das nosas liberdades. As causas que ergueron a espada dos hermandinos repitense hoxe con mais gravidade, sin que os fillos da terra volvan pol-o seu honore. ¡Señor de Guimeirei, a espada dos meus abós, a espada que fai agora cento, setenta e seis anos xustos que escentilou en Castro d'Ouro defendendo as nosas liberdades, non pode, de ningunha maneira erguerse n-unha loita que vai poñer unha campá sobre a nosa independencia morta para sempre! ¡Seguide vós esas bandeiras! Eu teño que ouvir a voz da razón, que me di que Portugal e noso hirmán, e que co'el debiamos vivir baixo das mesmas tendas! Non fagamos que outro poeta lusitán do porvir teña razón, como a tivo Camoens ao dirixirnos reprimendas, que nos avergoncen espertando un remordimento decote duro e merecido!

O serán era maino e tristeiro. O sol, agachado baixo dos altos picoutos de Salce, tinxia aínda de cor bermella o hourizonte.

O fidalgo abreu a fenestra, e debruzouse, triste e saudoso, ollando o camiño que levaba a terras portuguesas.

Un balbordo grande viña do norte. A espada dos fidalgos de Taboexa, guindada na parede á rente d'un Santo Cristo, tremou co'aquel balbordo, como un corpo vivo que sente carraxe. Despois veuse o barullo de moitas xentes; eran as tropas gallegas que iban loitar en contra de Portugal. Deron as oito da noite, cando tiña pasado todo o exército.

Pedro d'Aldao pechou a fenestra. Sentouse n-un sillón fronte do Santo Cristo, e dixo:

—¡Meu Dios! ¿por qué te esquences d'esta terra quirida que ten por armas o Santo Sacramento? ¿Por qué non espertas o entendimento dos gallegos que s'esquencen da sua liberdade? ¿Qué mal che fixo esta terra para que, cal o poño xudío, xa non lle quede nin siguera a esperanza da posesión do seu?

E o fidalgo de Taboexa colleu a espada de seus abós, parteuna en dúas mitades, e batiuna no chan, dicindo cos ollos cheos de bágoas e cos puños fortemente pechados:

—¡Adiós para sempre! En favor dos alleos, que te desprecian, non loitarás, xa que non terás ocasión dende hoxe de loitare pol-a terra de meus abós.

M. LUGRIS FREIRE.

¡Boa perda!

(CONTO)

Era Xaniño un home de ben, maino de xenio, medido nos seus falares e incapás d'escorrenar unha mosca d'enriba do seu mesmo narís.

Pero aló no fondo da sua concencia rebu-

lia o pensamento pecador de facer unha falcatrada, inda que despois a sua baruda muller, que por mal nome chamábana "Cachas de pau", mallase no seu lombo coma no liño verde.

Un día d'antroido, mollado e frio, dende a sua porta vía pasar rapaciñas disfrazadas, que debían iren a un baile de tranca. Aquelles feituguíños corpos, que deixaban adiviñar certas gracias de baixo das caprichosas teas, escafabellaban no fondo da concencia do noso sancristán—tal era o oficio de Xaniño—e tentárono de mala maneira.

—Van ao baile do Teatro—pensou para os seus adentros,—e hoxe tamen eu botarei un foguete ou dous. Que Dios m'ó perdona, pero xa estou cheo de "Cachas de pau".

E, despois de mercar na casa de Cusi unha careta d'aramio e d'alugar un dominó, mefeuse no rebunbio do baile de tranca.

¡O que alí rebulen Xaniño! Bailou hastra acorar, e sudou como n-un día de malla.

Despois atopou un amigo, e meteuse entre peito e cadrís, con perdón, mais de tres netos de viño tinto, que o puxeron compratamente peneque. E n-esta noxenta disposición, facendo mais eses que un barrilete sin piola, entrou na sua casa.

—D'onde vés, cara de lorcho?—preguntoulle a sua muller.

—De cumprir coa miña santa obrigación, ¿As dúas da mañán?
—As dúas, Ben cedo é; se chegara ás doce non sei que dirías. Atende, Cachañas, traíu unha sede que esligo. ¿Onde está o botixo da auga.

—Onde estivo sempre, mal home.

E, sin acender a lus, Xaniño buscou o botixo e quixo beber. Como non se decatara de que tiña posta á careta, a auga, ao caere sobre do aramio, espallábase e non l'entraba na boca. Tornou a probar de novo; o mesmo resultado. Botouse a tembrar. Aquelo era cousa do demo, un castigo pol-o engano que facía a sua muller. Levou a man a cara en busca da boca, e non-a atopou. Era certa a perda. Os pelos puxéronselles de punta, as pernas non podían co seu corpo, a terra barrriase de debaixo dos pes, e cheo de terror berrou.

—¡Valédeme, viciños! ¡Auxilio, que perdin a boca!

—O que perdiche,—dixolle a muller, que n-aquel momento acendia un misto,—o que perdiche foi a vergonza.

E ceiboulle un zocazo que mesmo l'arrincou o pouco sentido que lle quedaba, non deixándolle mais ganas de volver á un baile de tranca, inda que ali estivera a mesma Venus, cuasemente.

ASIEUMEDRE.

OS POETAS D'AGORA

NA VEIRA DO MIÑO

Correde, puras augas d'o Miño asosegado, por antr'ameneirales e verdes carballeiras, que n'as ondiñas vosas tan eraras com'espellos a sua xigante pompa con pracidéz refrexan.

Correde, mornas linfas, cheas d'encantos do [ces, qu'a feito ides nutriendo ás tres hirmás xemelas, cantando antr'as froriñas qu'amóstranse n'as [augas, cen rimas misteriosas, cen cántegas riselras.

N'os teus remansos ledos mil peixes prateados rebuidan, e por veces n'os aires cintilean, ó choupar producindo us cercos que s'agrandan, pra desfacerse mainos pretiño d'a ribeira.

Teu leite, sementado se ve, de seixos duros, que traen recorridas cicais, algunhas legoas, perdendo n'os arrollos a primitiva forma com'o pobo qu'escravó perdeu sua endependenza perdeu suas leises propias, que un día lle fur- [taron; perdeu d'as suas fazañas a tradición guerreira; perdeu as vellas forzas, trocándose n'un servo qu'a man qu'asovallouno lambe, cando o ator- [menta.

Correde, puras augas d'o río d'os encantos, correde marmulantes, queixumosiñas, meigas, e pra salobre onda d'o fero mar, que brua, levade as tristes coitas d'a nosa escrava terra.

EMILIANO BALAS.

Ferrol.

A PONERNOS EN PE

O ferrocarril da Costa en perigro

Estamos no vispera d'un novo aldraxe; no vispera do xermolamento d'un novo odio, forte e fondo, contra do centralismo maldito y-abafante.

O alcalde do Ferrol, no nome da entidade que preside, dirixeu o seguinte telegrama a todol-os alcaldes y a total-as delegaciós dos

CADROS SANTIAGUESES

A PANXOLIÑA

Tanguen firtal-as campás da petrual Com- [postela,

Y-as suas ridentes voces vanse espallando gro- [riosas Pol-o val agarimado baixo vestes bretemosas.

No ceo das almas créntes fai sua rúa unha es- [trela.

Dende as orelas do Sar as ribeiras do Sarela, Antre o ruxir das ferreñas, ónse cantigas dozo- [sas,

Y-a ledicia estrica as áas inxelas e venturosas, Namentral-o manseliño son da gaita no ar tre- [mela,

A porta d'un vello pazo, a mocidade da aldea, Pra cantar pide licencia con enxebre cortesia, E cando o dono, un velliño, tremante bendice a [cea,

Escomenza a panxoliña toda de suidades chea: A noitiña de Nadal, noite de moita legria, Camiñando vai Xosé e mail-a Virxe María...

VICTORIANO TAIBO.

Compostela, Nadal, 1916.

D'Agarimos, libro no teare.

pobos intresados de maneira direita na construcción do ferrocarril da costa:

"Junta permanente, ante pèligro de que no se apruebe voto particular, acordó celebrar mitin viernes noche, encareciendo asistencia alcalde y delegaciones pueblos.—Alcalde."

O mitin é hoxe, no Ferrol, A NOSA TERRA—unha das poucas cousas dinas que hai en Galicia, triste se fai decirlo—terá representación no acto. Veremos cómo entenden a dinidá os alcaldes de Real orde dos Auntamen-

tos intresados no preito de vida ou morte pra eles. Veremos se hoxe o espírito gallego l'amostra os dentes y-os puños pechados ó aldraxento, ruin e cativo espírito centralista. Chegou o instante de falare y-obrare en gallego, soyo en gallego, esnaquizando as ca-deas da escravitú.

Non esquezamos qu'houbó deputados que se procraron pol-os médeos radicáes. A nazionalizare a nosa concencia. ¡Fora os co-bardes! ¡Fora vaselina! ¡Viva a dinidá gallega! Pensemos con San Pablo, que soyo a verdade fai os homes libres... Nos comprimos c'o noso debere.

PENEIRANDO

Di "La Ciudad", boletín da Cruña, no seu derradeiro número e n'un valente artigo: "Si hemos de traballar pol-a rexión n'este rexurdimento de Galicia cara ó ideal da sua redenzón e queremos facer obra práctica, temos qu'empricipiar por impoñere nosos dereitos, sexa como sexa, sin que recuemos ante nada nin ante naide."

Refírese ó intolerable abuso que da pa-cencia gallega ven facendo a compañía de ferrocarrís do Norte.

Estamos conformes c'o colega. Mais ó co-lega y-á Cámara de Comercio, Mutua Mercantil e Sociedade Patronal da Cruña, que ti-veron o "belo xesto" d'organizare o peche xeneral d'estabrecimentos como protesta contra d'aqueles abusos vergoñosos—"belo xesto", xesto cibdadán que xa gabamos no noso derradeiro número—pétanos lembrar-lles o que vai agora.

Da Compañía de Ferrocarrís do Norte, é presidente do consello d'Administración, o señor Rodríguez Sampedro, que foi ministro.

Da Compañía de M. Z. A., é presidente don Eduardo Dato, xefe do partido conservador. Dos ferrocarrís andaluces, é presidente o xeneral Weyler.

Do central d'Aragón, é presidente Suárez Inclán que foi ministro y-é gobernador de Barcelona.

Os vocás d'estas Compañías, moitos d'eles fonon tamén ministros, como Aylarado, Co-bián, Sánchez Guerra, etc., etc.

Y-en total-as empresas pasa igual: carbós, zúces, farináas, etc.

De maneira que, traballar pol-a rexión, e aínda por España, é incompatible con agasallar e servire a eses... presoaxes. Porque namentras eles manden "mandarán" as compañías que lles pagan.

E nos, boca abaixo, como malpocadiños servos. Conque...

N'unha sesión do concello cruñés saíeu os beizos d'algús concexaes a carraxe contra do xeito qu'o Goberno y-o director xeneral de Comunicaciós, tomaron no preito da no-va Casa de Correios da cibdá herculina.

¿Queredes unha fórmula fixa e d'ésito pra resolvere o caso? ¿Qu'o Goberno non aceta o anaco de chan que l'lo ofreceu o Aunta-mento? Pois... nada. Decirille amén. Amos-

trar en total-as ocasiós, sempre que se poi-da y-acha lugar, a vergonza de qu'un Esta-do no sigro XX teña n'un pobo com'á Cruña unha Casa de Correios tan cativa e misera. Manter adoito alcesa a protesta. E ó mesmo tempo anunciar ben que ningún presoaxe po-lítico de Madri, poderá vir á capital de Ga-licia sin que sexa ouxeto de mostrás d'in-dinación á sua chegada.

Se facendo eisí non temos antes d'un ano a Casa de Correios qu'arelamos, que nos troncen o pescozo.

Impoñase este bo sentido—sentido á cata-lana—e xa veremos.

O demás é camiñar pol-as ponlas.

Antón Rey Soto, leeu unha conferencia sua no "Circo das Artes" de Lugo, sociedade honra da nosa terra.

O mesmo día, ó elocuente médico cruñés D. Xosé Rodríguez Martínez, pronunció un galano discurso no teatro-circo da cibdá lu-guesa.

Rey Soto, aconsellou ós poetas—él é un dos bos—que s'inspiren en cousas rexionás e non en cousas que desconocen ou que teñen xeito esótico.

Eiqui do dito populare: ó mestre coitelada. ¿Non cantóu a Castela na derradeira festa gallega da Cruña? ¿Non cantóu a "Macha-quito", a Goya y-a Castelar n'un tríptico de sonetos? ¡E non fixo aínda, en troques, o tríptico da muller gallega: Rosalia, Concepción Arenal, Maria Pita! A guerreira, a pen-sadora, a poeta! Podería ter mellor tema d'inspiración?

Pol-o que fai ó notabre orador D. Xosé Ro-dríguez Martínez, debemos decire que reco-mendóu en Lugo, falando do rexionalismo, que s'ímite os catalás.

Pois os catalás, D. Xosé, teñen por cim-ento e pedra fundamental de total-as suas ri-vindicaciós a lingua nativa. A sua primeira labore da que devén canto espírito cibdadán oxe alumea n'eles—qu'é moito—foi a mes-ma que facemos nos agora. A fala, a fala antes que nada.

Como conteira d'esto, poderíamos lembrar-lles a Rey Soto y-a Rodríguez Martínez ó notabre feito de Miguel Ventura Balaña.

Miguel Ventura Balaña é un polígrafo cheo de cultura, un catedrático catalán que do-miña algunhas linguas vivas e que, tempos atrás, sen habere estado nunca en Galicia, esquirbeu e publicou un libriño de versos no noso idioma, que leva por nome: "Fala armoñosa, non morrerás!"

Os estranos teñen de dárenos o bo exem-pio!

En Cataluña, Valencia y-as Baleares, no día 1.º do xaneiro que ven, faráse a festa da lingua. A ela teremos qu'aderirnos con aga-rimo "Os Amigos da Fala" de todol-os pobos de Galicia.

Non esquecendo qu'eiqui temos que pen-sare en facer o mesmo cando se poida, tra-ballando por que sexa axiña.

Según limos nos xornaes, os obreiros d' Ourense decraráronse nemigos dos agrarios de Basilio Alvarez, chamándolles "incubado-res de caciques".

O mesmo tempo o "Centro Gallego" de Madri, púxoll'as peras a carto o Centro de xogo agrario y-o xogo da Casa de Galicia, da Corte.

Non esquezamos estas cousas. Pol-o que poida tronare.

NOVAS DA CAUSA

CONVOCATORIA

O domingo 17, as sete e media da noite, terá lugar na Academia Gallega xuntanza xe-neral d'"Os Amigos da Fala" da Cruña.

Esta xuntanza envolve dobre ouxeto: adi-carll'unha lembranza ó mártir defensor das liberdades gallegas Pardo de Cela, no novo aniversario da sua morte, e tratare cousas de moito intrés pr'á causa.

Pregase a todol-os hirmáns que concurran á xuntanza, que non será longa.

O CONSELLO.

O dino corresponsal d'A NOSA TERRA en Ourense, Sr. Ameixeiras, home alí moi po-pular e quirido, encarregou da venda d'este boletín nas rúas da culta cibdade das Bur-gas ó famoso cego Lisardo.

Noso boletín ten unha acollida entusiasta, que nos honra, no pobo ourensano.

No número que ven, publicaremos unha carta enxebre do quirido correlixionario, se-ñor Ameixeiras.

Noso amigo e hirmán o elocuente abogado de Vilalba, D. Luis Peña Novo, leeu na so-lene festa qu'o domingo derradeiro cele-brouse pol-os Luises da Cruña, un fermoso discurso nomeado "Saudo a Virxe".

Fixo ben, porque o gallego d'end'os tem-pos do Rei Sabio, ten un posto d'honore nas tradicións marianas. Cantar na nosa lingua á Virxe, é cantala na lingua na que mais e me-llores gabanzas se l'adicanon.

Nosa embora o Sr. Peña Novo.

Din que foi nomeado Bispo de Túy, noso ilustre amigo e suscriptor D. Manoel Lago González, até agora Bispo do Burgo d'Osma.

O Sr. Lago González, e un namorado da sua e nosa lingua, e n'ela ten esqurtos moi fermosos versos.

No derradeiro número d'este boletín pu-blicaremos unha bela alborada do Sr. Lago González.

E xa que falamos de Bispos. Deunos ver-dadeira carraxe o vere como na nosa terra s'aldraxou ó Sr. Comes, aquel Abade polaco que foi noso hóspede.

Pol-a lixeireza d'algúns, pagarayas o bo nome de Galicia.

Noso quirido compañeiro, o culto xorna-lista D. Antón Valcárcel, traduxo direita-mente do alemán unhas docisimas e sinxelas poesias que logo verteu ó gallego o di-rector d'este boletín D. Xosé Iglesias Roura. Estas traduciós, eisí como outras do ita-liano e do francés, irémolas publicando pou-co a pouco.

E faremos comparanzas, c'o castelán c'o italiano y-o gallego.

EL

Thermogène

Cura en una noite Resfriados, Malos de garganta, Neuralgias, Punzadas en los costados, Cólicos, Tor-ticollis, Lumbagos, Dolores, Gota, Ciática, etc.

La caja 1.75 Pesetas en todas las Farmacias.

De venta en las principales farmacias de España. Depósito en CORUÑA: E. Rey Sanchez. Agentes generales, Cebrían y C.ª Barcelona.

LIBREIRIA DE CARRÉ E ALDAO

Neste establecemento atópanse libros e revistas moi curiosos, antigos e modernos. Cambéanse e mércanse obras.

Rúa da Barreira, esquina a rúa estreita de San Andrés.

O SALÓN PARÍS

Neste elegante e moderno cine de moda na Cruña, véñse as milloras xoyas do arte cinematográfico.

O que o visita unha vez faise concurrente a cotío.

Os "Previsores do Porvir"

SOCIEDA MODELO

EPELLO DE PATRIOTISMO

Chegou a 40 millós de pesetas d'aforro en 12 anos.

A súa representación na Cruña, ten as oficinas no número 45-2.ª, da Rúa Real.

CONTOS GALLEGOS

— DE —

Asieumedre

Pol-a cativa cantidá de dous reás podeades ter risa unha semana enteira.

Véndese na Librería de Lino.

NAZONALISMO GALLEGO

A NOSA AFIRMACION REXIONAL

(2.ª EDICION)

Libriño ben imprentado nos modernos talleres da "Voz de Galicia" con xucios e opinións de Rodrigo Sanz, Porteiro, Banet Fontenla, Calvo, Xil Casares, etc., por Antón Villar Ponte.

Véndese a 50 CENTIMOS.—Os pedidos faránse ó autore, no Rego d'Auga, 4-1.ª—CRUÑA. Os suscritores d'este boletín poderán adquirilo á metade do prezo sinalado.

M. MIGUEL

Afinador e compoñedor de Pianos.

Avisos: Real, 48.—CRUNA.

VIÑOS BRANCOS E TINTOS

Riveiro: Arnoya fino.

Rioxa: Federico Paternina.

"Rioxa Ollairi" especial pra familias botella sin casco ..... 0'55 ptas.

Pedidos: W. LOSADA

Hotel Continental.

Compagnie Generale Transatlantique

VAPORES CORREIOS DE GRAN

VELOCIDADE

Servicios directos dende o porto da Cruña Liña de Nova York

Na primeira quincena do mes de nadal sairá d'este porto, directo pra Nova York, o vapor,

VIRGINIE

Liña de Habana e Veracruz

O 23 do mes de nadal sairá da Cruña pra Habana e Veracruz, o vapor de moito andare,

LA NAVARRE

Ademite pásaxeiros de primeira (varias categorías), segunda, preferencia e terceira clás e carga.

PRECIO EN TERCEIRA CLAS

A Habana, 268,60 A Veracruz, 282,60

Os emigrantes e todol-os equipaxes, son levados a bordo por conta da Compañía.

Liña de Francia á Nova York

Os vapores corrieos de moito andare d'esta liña, saen todol-os sábados de Burdeos, e facilitanse billetes de primeira e segunda clás.

NOTAS.—Quedan sin efecto total-as tarxetas de visita, pois non se deixa entrare á bordo.

BOLETO PRA SUSCRIBIRSE

D. ....

domiciliado en .....

suscríbese por .....

a A NOSA TERRA.

Firma do interesado:

(As suscricións de fora da Cruña teñen que se facer por trimes-tre, semestre ou ano.